

Kaisa Kyläkoski ja Abraham Stenfelt

Stenfeltin moninaiset vaiheet

Stenfeltin moninaiset vaiheet

Kaisa Kyläkoski ja Abraham Stenfelt

**Stenfeltin
moninaiset vaiheet**

©copyright Kaisa Kyläkoski 2019

Helsinki 2019

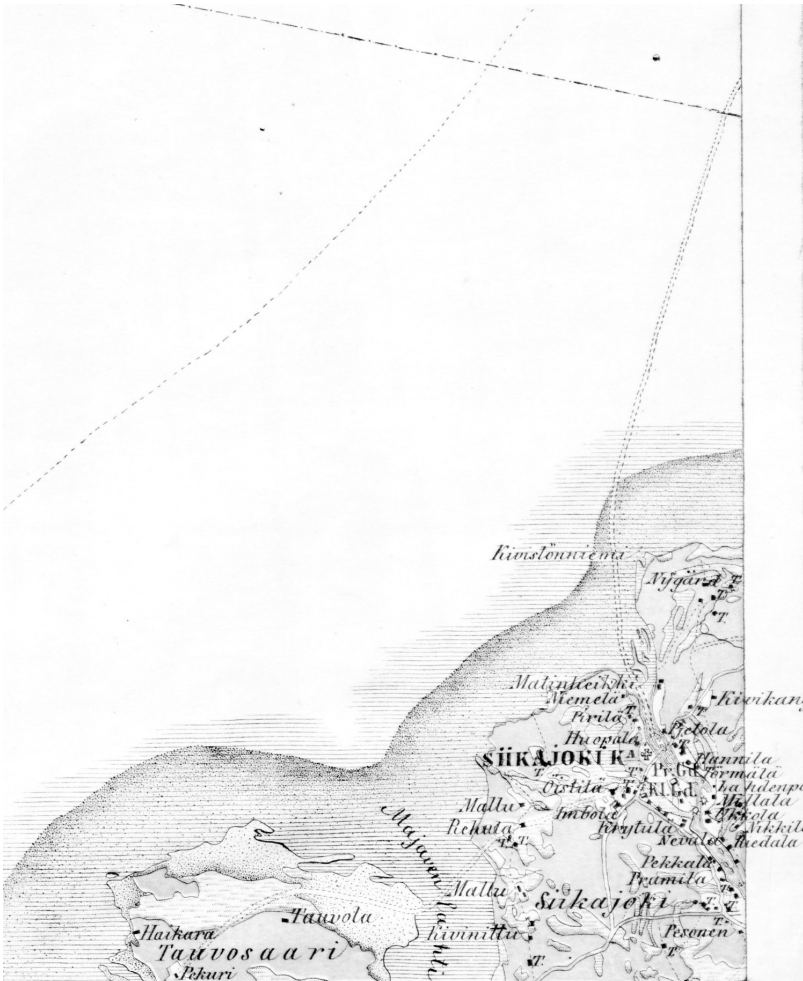
Valmistaja Books on Demand GmbH, Norderstedt, Saksa

Kustantaja: Books on Demand GmbH, Helsinki, Suomi.

ISBN 978-952-801-780-6

“Sunnuntaina 4 päivänä elokuuta 1861, paistoi aurinko lämpymästi ja loistavasti kuvaili säteitensä Merikylän lahdessa, jossa lähellä olevain taloin lapset rannalla leikittelivät ja kahlailivat siinä lämpymässä vedessä.”

Näin alkaa kirja *Stenfeltin matkavaiheet Ruotsin valtakunnassa vuonna 1861*, jonka esisanat Abraham Stenfelt päiväsi 21.6.1867 Siikajoella. Todennäköisesti lähellä samaista lahtea, joka muodostui lapsuutensa ensi vuosina Tuvon saaren liittyessä mantereeseen maannousun myötä.

Kiviniitty on karttaotteen alareunassa lähellä sekä merenrantaa että Raahesta tulevaa tietä

Elämän alku Siikajoella 1835-50

Ennen kuin oli lahtea¹ ja Abrahamia oli isänsä Eppu, joka kasvoi samaisen rannan läheisyydessä Kiviniityn tilalla, jonka isänsä omisti vuoteen 1824. Talousvaikeuksissaan tämä joutui myymään tilan puolikkaan Hailuodolta tulleille veljeksille ja kuoli vain runsas viikko myöhemmin.² Eppu oli tuolloin 14-vuotias. Vuosi isän kuoleman jälkeen Epun isosisko meni naimisiin toisen hailuotolaisen kanssa ja muutama vuosi myöhemmin tämä osti loputkin Kiviniityn tilasta. Kaupan ehtoihin kuului Epun äidille elinaikaiset vuosimaksut ja asuinhuone, joita syytingiksi kutsuttiin. Edelleen alaikäisellä Epulla ei ollut kauppaan virallisesti mitään sanottavaa ja ostajan maksama rahasumma on voinut mennä vanhoihin velkoihin.³

Suurta materiaalista perintöä Eppu ei siis tunnu kotoaan saaneen. Mutta ehkäpä jonkin verran henkistä. Syytinkioikeutta Kiviniityssä nauttinut äitinsä oli nimittäin Siikajoen pitäjänkirjurin Henrik Ervastian tytär, jonka kaksi veljeä koulutettiin yliopistossa asti. Näistä toinen nousi hovioikeuden virkojen kautta senaatin oikeusosastoon ja toinen pääsi Puolangan kappalaiseksi.⁴ Koulutusta sai myös

¹ Tauvo oli saari vielä vuonna 1833 piirrettyssä kartassa (KA. Maanmittaushallitus. Maakuntakartat. Karta öfver Uleåborgs höfdingedöme (MHA, lea. 8), samoin kuin lääninmaanmittarina vuosina 1826-1850 toimineen Herman Josef Hällströmin nimiin merkityssä kartassa (KA. Maanmittaushallitus. Tiekartat. Wäg Charta öfver Uleåborgs län). Kartassa vuodelta 1848 Tauvo on nimetty saareksi, mutta piirretty kiinni mantereeseen (KA. Maanmittaushallitus. Kihlakunnankartasto. Geografisk karta öfver Salo härad uti Uleåborgs län (MHA, lca. 44)

² KA. Siikajoen seurakunnan arkisto. Rippikirja 1813-1819 s. 84; KA. Oulun tuomiokunnan II arkisto. Eccl:3 Perukirjat 1823-30 s. 423-426; KA. Oulun tuomiokunnan renovoidut tuomiokirjat. KO b:7 Ilmoitusasioiden pöytäkirjat 1824-1825 s. 133.

³ KA. Siikajoen seurakunnan arkisto. Rippikirja 1820-26 s. 82; KA. Oulun tuomiokunnan renovoidut tuomiokirjat. KO b:12 Ilmoitusasioiden pöytäkirjat 1834-1835 s. 363.

⁴ Henrik Ervast. Finlands Allmänna Tidning 11.2.1839; Kotivuori 2005 #10541, #11690

Epun pikkuveli Jeremias ja sitten ensin paikan Oulun maaherran kanslistina ja myöhemmin viran Kittilän nimismiehenä.⁵

Eppu jäi loppuelämäkseen Siikajoelle. Hän oli 24-vuotias renki viedessään 12.7.1834 vihille Riitta Jaakkolan.⁶ Kesähäät eivät olleet tähän aikaan tavalliset eikä Riitta saanut päälleen tavanomaisia morsiamen koristuksia, sillä pappikin taisi tietää hänen olevan jo n.s. siunatussa tilassa.

Abraham syntyi Epun ja Riitan pojaksi 21.1.1835 eli kuusi kuukautta häiden jälkeen. Hän ei näyttänyt vahvalta eläjältä, sillä sai hätäkasteen.⁷ Sekä kasteen kirjauksen että vuoden alussa tehdyn henkikirjoituksen mukaan vanhempansa olivat itsellisiä Mallun tilalla, jota Epun Matti-veli viljeli lähellä Kiviniittyä.⁸ Itselliseksi kutsuminen tarkoittaa, että Epulla ei ollut palvelussuhdetta eikä omaa taikka vuokrattua maa-alaa.

Epun sisko oli Kiviniityn emäntänä edelleen, kun tilasta erotettiin vuoden 1836 aikana Epulle torppa, josta keskellä talvea vietiin kastettavaksi 14.1.1837 syntynyt tytär, joka sai nimen Henriikka.⁹ Pian torpan perustamisen jälkeen sisaren emännöyys kutistui Kiviniityn neljännekseen, kun hän ja miehensä sekä tämän veli myivät kolme neljännestä tilasta vieraalle.¹⁰

Tällainen oli Abrahamin tausta. Lapsena hän saattoi sekä isältään että tädiltään kuulla huokailuja varakkaammista ja paremmista ajoista. Isän enot kuolivat Abrahamin

⁵ KA. Ansioluettelokokoelma. 400 Stenhag, Jeremias

⁶ KA. Siikajoen seurakunnan arkisto. Vihiyt, rippikirja 1827-1835 s. 67 (Suomalaiset muodot Ephraimille ja Britalle löydetty perheen myöhemmistä asiakirjoista ja ovat olleet muuallakin käytössä.)

⁷ KA. Siikajoen seurakunnan arkisto. Kastetut

⁸ KA. Oulun läänin henkikirjat. Ou:27 Henkikirja 1835 s. 490

⁹ KA. Oulun läänin henkikirjat. Ou:28 Henkikirja 1836 s. 546, Ou:29 Henkikirja 1837 s. 527; KA. Siikajoen seurakunnan arkisto. Kastetut

¹⁰ KA. Oulun tuomiokunnan renovoidut tuomiokirjat. KO b:13 Ilmoitusasioiden pöytäkirjat 1836-1838 s. 164; KA. Oulun tuomiokunnan II arkisto. EcII:5 Perukirjat 1841-47 s. 215;

lapsuudessa, mutta eiköhän heistä ja Kittilän nimismiehedestä ollut niin paljon puhetta, että Abraham osasi yhdistää koulutuksen ja Siikajoelta lähdön.

Siikajoella ei ollut varsinaista koulua 1840-luvulla. Päivän kävelyn päässä oli Raahe, jonka koululaisille Kiviniityssä tehtiin olkihattuja.¹¹ Voi kuvitella, että hattujen tekoa katsellut tai siihen osallistunut Abraham on mietiskellyt mahdollisuutta kävellä moinen sonninsyötti päässänsä Raahen kadulla kohti koulua. Mutta todennäköisempää on, että hän on saanut opetusta epävirallisemmin. Kaikille sitä ei ilmeisesti perheessä annettu, sillä pikkusisko Henriikka käytti allekirjoituksen sijaan aikuisena puumerkkiä.¹²

On hyvin mahdollista, ettei Abraham ollut koko lapsuuttaan vanhempiensa taloudessa. Torpan pirtti on vuosien varrella käynyt ahtaammaksi, sillä pikkusisko Henriikan jälkeen syntyi 14.2.1839 Zachris, 4.9.1840 Lisa Greta, joka kuoli vuonna 1848, 5.8.1841 Anna Greta, 27.1.1844 Albert, 11.6.1846 Fredric, joka kuoli 19.7.1847, ja viimeisenä 16.12.1849 Maria, jonka kuollessa vuonna 1856 Abraham oli jo lähtenyt Siikajoelta.¹³

Siikajoen pappilassa Abrahamille nimittäin kirjoitettiin vuonna 1850 muuttokirja, jonka mukaan hän osasi lukea ja hallitsi hyvin aapisen, Lutherin katekismuksen ja Svebeliuksen selitykset.¹⁴ Kirkko ei ollut kiinnostunut kirjoitus-, kieli- ja laskutaidoista, joita Abraham seuraavina vuosina tarvitsi ja lienee jo tähän mennessä jossain määrin hankkinut.

¹¹ J. Kr. S.: Skolminnen från 1830- och 1840-talen. Vasabladet 17.3.1883

¹² KA. Oulun tuomiokunnan II arkisto. Ecll:10 Perukirjat 1873-88 s. 509-512
Abraham Stenfeltin aikuisena kirjoittama ruotsi oli moitteetonta ja käsialansa sujuvaa. Oli muitakin, jotka ovat pystyneet vastaavaan kasvettuaan suomenkielisellä maalaispaikkakunnalla ja ilman tunnettua virallista tai pitkää koulutusta (Vainio-Korhonen 2019, erityisesti Gustav Sahلمانista s. 227, 230, 247).

¹³ KA. Siikajoen seurakunta. Kastetut, haudatut, rippikirja 1836-49 s. 91

¹⁴ KA. Oulun kämnerinoikeuden renovoidut tuomiokirjat. KåO:10 §44 (5.2.1858)

Salahmin ruukilla 1850-52

Muuttokirjaa kirkkoherralta pyytäessään piti tietää minne oli menossa. Abraham on ilmoittanut lähtevänsä Iisalmelle ja varmaankin tarkentanut kertomalla saaneensa paikan Salahmin ruukilla.

Nuorukaisen muuttomatka Pohjanlahden rannalta sisämaahan ei ollut ainutlaatuinen, sillä Abrahamin raahelainen ikätoveri Matti Hahtola teki lähes saman vain pari vuotta aiemmin.¹⁵ Salahmin ruukin omistaja kauppaneuvos Franzén asui Raahessa. Liiketoimintansa kuului myös Siikajoen voimaa hyödyntävää saha Ruukinkoskessa, jonne Kiviniitystä oli vajaan päivän kävelymatka.¹⁶ Abrahamille on siis suhteellisen lähellä asuvien Franzénin palkollisten tai Raahessa asioineen siikajokelaisen kautta voinut tulla tieto työmahdollisuudesta Iisalmessa. Hahtolalle tarjouksen välitti isänsä tähän tapaan

Haluatko lähteä Salahmin rautatehtaalte kauppa-
palveliaaksi H:le avuksi? Kauppaneuvos Franzén, jolla
olen nykyään työssä ilmoitti, että Junnu tästä kotoa
lähtee konstapulina merelle, ja Kustu tulee Salahmilta
sen sijalle, Salahmissa tarvittaisiin Kustun sijalle mies,
20 ruplaa annetaan vuosipalkkaa, ja saappaita tarpeen
mukaan. Hän kysyi etköhän sinä haluaisi sinne lähteä.

Mahdollisista sananvälittäjistä ei ollut pulaa, sillä Hahtolan sanoin,

Siihen aikaan oli tehtaalla vilkas liikenne ja
kaupankäynti erittäinkin talvi-aikoina. Paavola,
Rantsila, Pulkmila ja Piippola y. muutkin pitäjäläiset

¹⁵ [Matti Hahtola]: Nätterborg'in konsulin pojan elämänvaiheista. Oulun Ilmoituslehti 7.6., 11.6., 14.6., 18.6., 21.6., 25.6., 9.7., 12.7., 19.7.1890. (Kirjoittajan tunnistuksesta Kyläkoski 2017)

¹⁶ Sovelius-Sovio 2011 s. 113; Hiltunen 1996 s. 553-554

Abraham Stenfelt (1836-1896) oli (kronologisessa järjestyksessä) torpparin poika, ruukin kirjanpitäjä, aliupseeri, kirjuri, lääninkanslian ylimääräinen kanslisti, maita kiertänyt petkuttaja, kirjailija, isäntä ja valaanjakaja. Elinaikanaan hänestä kirjoitettiin Suomen, Ruotsin ja Norjan sanomalehdissä, mutta nykyään hänet muistetaan vain kotiseudullaan Siikajoella.

Tähän kirjaan on koottu elämänvaiheensa sekä tunnetut julkaistut kirjoituksensa. Mukana on kokonaisuudessaan vuonna 1868 ilmestynyt kirja "Stenfeltin matkavaiheet Ruotsin valtakunnassa vuonna 1861".

BoDTM
BOOKS on DEMAND

www.bod.fi